

Högskolan Kristianstad
291 88 Kristianstad
044-20 30 00
www.hkr.se

EXAMENSARBETE

Våren 2012

Lärarytbildningen

Jämställdhetsarbete

Hur säger sig förskollärare arbeta med jämställdhet i förskolan?

Författare
Kim Menot
Madelene Jeppsson

Handledare
Kenny Schylander

www.hkr.se

Jämställdhetsarbete

Hur säger sig förskollärare arbeta med jämställdhet i förskolan?

Abstract

Jämställdhet i förskolan är ett ämne som är relevant då det står i läroplanen att de som arbetar i verksamheten ska främja jämställdhet (Skolverket, 2010). Forskning visar att flickor och pojkar behandlas olika i förskolans verksamhet och att det inte finns något konkret arbetssätt för att främja jämställdhet. Syftet med undersökningen har varit att ta del av hur fem olika förskollärare säger sig arbeta med jämställdhet i förskolan. Metoden som använts är kvalitativa intervjuer och dessa har ägt rum i en mindre kommun i Skåne. Undersökningen har gjorts på fem olika förskolor med en förskollärare från varje förskola. Resultatet i undersökningen visar att förskollärarna har samma uppfattning om vad jämställdhet innebär, att flickor och pojkar ska få samma möjligheter. Det finns vissa traditionella könsmonster i förskolan, förskollärare säger sig arbeta för att motverka dessa.

Ämnesord: jämställdhet, kvinnligt, manligt, bemötande, förskolan, könsmonster, könsroller, genus, förhållningssätt

Innehåll

1. Inledning.....	5
1.1 Bakgrund.....	6
1.2 Syfte.....	7
1.3 Frågeställningar.....	7
2. Litteraturgenomgång.....	8
2.1 Jämställdhetspolitik.....	8
2.2 Begreppet genus.....	8
2.3 Jämställdhetsarbetet.....	9
2.4 Fler män i förskolan.....	10
2.5 Föräldrars delaktighet.....	11
2.6 Olika möjligheter för flickor och pojkar.....	12
2.7 Förväntningar på flickor och pojkar.....	13
2.8 Synliggöra pedagogers förhållningssätt.....	14
2.9 Flick- och pojkleksaker.....	15
3. Metod.....	17
3.1 Urval.....	17
3.2 Metodövervägande.....	17
3.3 Etiska övervägande.....	18
3.4 Genomförande.....	19
4. Resultat.....	20
4.1 Resultatredovisning.....	20
4.1.1 Begreppen genus och jämställdhet.....	20
4.1.2 Skillnader på flickor och pojkar.....	20
4.1.3 Förskolläraernas uppfattning huruvida barn upplever skillnader mellan flickor och pojkar.....	21
4.1.4 Jämställdhetsarbetet.....	22
4.1.5 Kunskaper för att främja jämställdhet.....	23
4.1.6 Fortbildning.....	23
4.1.7 Föräldrars delaktighet.....	24
5. Diskussion.....	25
5.1 Metoddiskussion.....	25
5.2 Resultatdiskussion.....	26

6. Sammanfattning.....	33
Referenser.....	34
Internetkällor	35
Bilaga.....	36

1. Inledning

Vi är två studenter som går lärarutbildningen med inriktning mot barn 0-6 år. Med denna studie vill vi undersöka hur fem olika förskollärare säger sig arbeta med jämställdhet i förskolan. Eftersom detta är ett intressant och aktuellt ämne anser vi detta relevant att undersöka. Det finns inte så många studier om ämnet jämställdhet som riktar sig mot förskolan, vilket gör det mer intressant och spännande att genomföra denna undersökning. Vi hoppas att denna uppsats bidrar till att starta tankar och funderingar kring hur jämställdhet kan främjas i förskolan. I vår verksamhetsförlagda utbildning har vi upplevt att både förskollärare och barn gör skillnader på flickor och pojkar. Barn har bestämda åsikter om vad som är flick- och pojkkläder samt färger. Förskollärare gör skillnad genom att bland annat säga att flickor är lugna och pojkar busiga. Om vi går ut i samhället kan vi se tydliga könsmonster, exempelvis i affärer där leksaker och kläder är uppdelade efter pojk- och flickavdelningar. I läroplanen för förskolan står det att förskolan ska främja jämställdhet (Skolverket, 2010). För att främja jämställdhet i förskolan krävs kunskaper inom ämnet genus och jämställdhet. I dagens lärarutbildning bearbetas genus- och jämställdhetsfrågor, men regeringen påpekar att även tidigare utbildade förskollärare behöver kompetensutvecklas inom området. Enligt regeringen finns det inte tillräckliga kunskaper om jämställdhet på förskolor, däremot finns viljan hos verksamma förskollärare att fortbilda sig (Statens Offentliga Utredningar (SOU) 2006:75). I läroplanen för förskolan står det: ”Vuxnas förhållningssätt påverkar barns förståelse och respekt för de rättigheter och skyldigheter som gäller i ett demokratiskt samhälle och därför är vuxna viktiga som förebilder” (Skolverket, 2010).

Vi anser det viktigt att vara medveten om sitt förhållningssätt gentemot flickor och pojkar eftersom vi framstår som förebilder för barnen. Alla barn ska ha lika rättigheter och möjligheter att utvecklas. Med denna studie vill vi medvetandegöra hur viktigt vuxnas förhållningssätt är i jämställdhetsarbetet. Detta för att bidra till kvalité och utveckling i förskoleverksamheten.

1.1 Bakgrund

Ordet jämställdhet är ett begrepp som kan definieras på olika sätt. Utifrån ett politiskt perspektiv innebär det att kvinnor och män ska ha lika rättigheter, lika skyldigheter, lika ansvar samt delad makt (SOU, 2009). I denna studie innebär jämställdhet att flickor och pojkar ska ha lika möjligheter och rättigheter att utvecklas. När vi använder begreppet jämställdhet utgår vi från ett genusperspektiv. Med begreppet genus syftar vi på konstruktionen av kön, vilket skapas genom de olika förväntningar som finns på flickor och pojkar om hur de ska vara och se ut. Syftet med att arbeta för jämställdhet är enligt regeringens jämställdhetspolitik att motverka skillnader mellan kvinnor och män för att de ska ha lika makt och möjligheter i livet. Detta ska även bidra till ett mer rättvist och demokratiskt samhälle (SOU, 2009). I värdegrunden samlas olika demokratiska begrepp som ska genomsyra förskolans verksamhet, däribland finns begreppet jämställdhet (SOU, 2006:75).

Barnomsorgen inrättades för att även kvinnor skulle kunna delta i arbetslivet, vilket skulle leda till ett mer jämställt samhälle. På daghemmen där barnen fick vara skulle även jämställdhet främjas. Förskolan är en del av samhället och det som sker i samhället speglar sig i förskolans verksamhet (Rithander, 1991). Vid ett och ett halvt års ålder börjar barn upptäcka vilket fysiskt kön de tillhör. Utöver hemmet blir förskolan den plats där barn socialiseras eftersom många små barn vistas där en stor del av sin vakna tid (Månsson, 2000). Därför anser vi det viktigt att medvetet främja jämställdhet i förskolan. I läroplanen för förskolan står det: ”Alla som verkar i förskolan ska hävda de grundläggande värden som anges i skollagen och denna läroplan och klart ta avstånd från det som strider mot dessa värden. Vuxnas sätt att bemöta flickor och pojkar liksom de krav och förväntningar som ställs på dem bidrar till att forma flickors och pojkars uppfattning om vad som är kvinnligt och manligt. Förskolan ska motverka traditionella könsmonster och könsroller. Flickor och pojkar ska i förskolan ha samma möjligheter att pröva och utveckla förmågor och intressen utan begränsningar utifrån stereotypa könsroller” (Skolverket, 2010).

Vuxnas bemötande bidrar till att forma barns uppfattningar om vad som är kvinnligt och manligt. Vi anser därför det viktigt att i förskolan bemöta alla barn lika. För att hävda de grundläggande värden som anges i skollagen, är det viktigt att förhålla sig till dessa i bemötandet av både vuxna och barn. Detta anser vi är viktigt eftersom vuxna är förebilder för barn.

1.2 Syfte

Syftet med undersökningen är att ta del av hur fem olika förskollärare säger sig arbeta med jämställdhet i förskolan.

1.3 Frågeställningar

- *Hur definierar förskollärarna begreppet jämställdhet?*
- *Hur säger sig förskollärarna arbeta för att främja jämställdhet på fem olika förskolor i en mindre kommun i Skåne?*
- *Finns det skillnader mellan flickor och pojkar enligt förskollärarna?*

2. Litteraturgenomgång

I denna del finns forskningsbakgrund samt teorier som knyter an till vår undersökning. Sökningen av detta har gjorts på bibliotek och dator. Vi har sökt efter vetenskapliga artiklar, avhandlingar på internet och på bibliotek, det har visat sig finnas ett begränsat antal av dessa. Det finns många böcker om jämställdhet som är intressanta att läsa, tyvärr finns det inte så mycket vetenskapligt om ju om just det vi ville undersöka. Detta har gjort det svårt att få en bred vetenskaplig förankring.

2.1 Jämställdhetspolitik

Regeringen har som mål att kvinnor och män ska ha samma makt och möjligheter. De har även satt upp delmål som innefattar bland annat ekonomisk jämställdhet, lika fördelning av hem- och omsorgsarbete (obetalt) samt att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Alla ska ha rätt till kroppslig integritet (Regeringen, 2009).

Budgeten för 2012 innefattar 239 miljoner kronor som ska gå till jämställdhetspolitiken. Under 2012 ska arbetet bland annat att främja jämställdhet i skolan och på arbetsmarknaden, motverka mäns våld mot kvinnor samt fortsätta öka kunskapen om kvinnors hälsa (Regeringen, 2009).

2.2 Begreppet genus

Eidevald (2009) beskriver i sin avhandling begreppet genus som föreställningar om vad som ses som kvinnligt och manligt. Många säger sig bemöta barn utifrån deras personlighet, alltså individen, men forskning visar att det är olika föreställningar om hur vi uppfattar vad som är kvinnligt och manligt som påverkar hur vi bemöter barn (Eidevald, 2009). Föreställningar kan förändras genom erfارande av nya idéer och kunskaper om genus. Det är viktigt att analysera förskollärarnas föreställningar om genus eftersom dessa kan påverka samspelets innehåll och därmed vad barnen lär och utvecklar (Månsson, 2000). I tidig ålder börjar barn förstå sig på omvärlden och identifiera sig med ett kön. Barn strävar efter att få vara flicka eller pojke och för att uppnå detta tar de efter individer med samma kön (Karlsson, 2003).

2.3 Jämställdhetsarbetet

Arbetet med jämställdhet i förskolan inleds oftast med dokumentation och observation med hjälp av till exempel en videokamera. Genom denna process synliggörs mönster, utformandet av miljön, förskollärares förhållningssätt och vilken inverkan det har på barnen. Nästa steg i arbetet är att analysera det som framkommit i första processen, att försöka hitta samband och bakgrund till olika företeelser. Utvärdering sker kontinuerligt under projektets gång. Egna föreställningar om kön visas tydligt i bemötandet, den viktigaste faktorn i jämställdhetsarbetet i förskolan är därför vuxnas förhållningssätt, enligt SOU (2006:75).

SOU (2006:75) skriver om ett projekt som genomförts på en förskola i Gävleborgs län 1996-1999. Innan projektet med jämställdhet började ansåg förskollärarna att de arbetade jämställt i verksamheten, men deras syn ändrades när de varit på föreläsningar, läst litteratur och observerat sin egen verksamhet. Förskollärarna tog del av Margrét Pála Ólafsdóttirs pedagogik som kallas för "Hjallipedagogik". Flera isländska förskolor arbetar efter "Hjallipedagogiken" (SOU, 2006:75). Enligt denna pedagogik förstärks de traditionella könsrollerna om pojkar och flickor är i samma grupp. Genom att istället arbeta med pojk- och flickgrupper får barnen större möjlighet att utveckla nya förmågor och intressen. På förskolan i Gävleborgs län som deltog i projektet var de till en början kritiska till pedagogiken men upptäckte sedan att det var lättare att bryta de traditionella könsrollerna genom att arbeta i könsuppdelade grupper. Förskollärarna på förskolan könsuppdelade barnen vid bland annat måltider. Det resulterade i att flickorna, som tidigare agerat hjälpfröknar och "servat" pojkarna, stärktes i sig själva och tänkte mer på sina egna behov. Pojkarna som tidigare inte behövt uttrycka sig med mer än små ljud, utvecklade språket. Ett annat exempel på vad förskollärarna tog efter från "Hjallipedagogiken" var att ta bort leksaker som är könsstereotypa. Förskollärarnas uppfattning var att dessa leksaker skilde pojk- och flickors lek åt. Resultatet blev att barnen lekte i större grupper, pojk- och flickor tillsammans (SOU, 2006:75).

Det finns förskollärare som delar in barnen i pojk- och flickgrupper utan att egentligen veta varför de gör det enligt SOU (2006:75) och det finns förskollärare som gör det medvetet för att pojk- och flickor är olika och har olika behov. Däremot är den vanligaste anledningen till könsuppdelning i barngruppen att arbeta med kompensatorisk pedagogik. Kompensatorisk pedagogik innebär att uppmuntra och utveckla det som pojk- respektive flickor behöver

enligt traditionella könsmonster (SOU, 2006:75). Traditionellt sett ges flickor större möjlighet till att utveckla närhet och pojkar till att utveckla självständighet, menar Anne Mette Kruse, grundare till pedagogiken. Hon menar att syftet med denna pedagogik är att ge pojkar och flickor lika möjligheter till att utveckla självständighet och närhet. Det finns förskollärare som är kritiska till kompensatorisk pedagogik. De menar att det görs skillnad på pojkar och flickor när delas in i olika grupper, samtidigt som de ska sträva efter att ta bort dessa skillnader (SOU, 2006:75). Olofsson (2007) påpekar att kompensatorisk pedagogik bör kombineras med ett individuellt arbetssätt. Hon menar att inget kan tas för givet, alla flickor är inte på ett visst sätt och detsamma gäller pojkar. Både flickor och pojkar kan behöva stöttas i sådant som anses könstypiskt, till exempel att flickor är empatiska och pojkar modiga (Olofsson, 2007).

Eidevald (2009) berättar om ett annat exempel från tidigare forskning där de arbetar med att dela in barnen i flick- och pojkgupper. I detta exempel könsuppdelas barnen för att stärka det som de är mindre bra på. Enligt Eidevald (2009) är detta en bidragande faktor till att det skapas skillnader mellan könen då det förutsätts att flickor och pojkar är bra på olika saker och har olika behov. Därför anser han att det är viktigt att förskollärare fokuserar på bemötandet av barnen istället för flickor och pojkars olikheter.

2.4 Fler män i förskolan

Majoriteten av förskollärare på förskolan är kvinnor. Förskollärares uppgifter på förskolan är vård, omsorg och pedagogiska aktiviteter, vilka ses som traditionellt kvinnliga, menar Månsson (2000). Detta har bidragit till att yrket blivit kopplat till synen på vilka uppgifter kvinnor har i samhället. Eidevald (2009) skriver om kategorisering av kvinnor och män. När han arbetade som förskollärare fick hans kön en speciell betydelse, han blev kallad för manlig förskollärare. Vidare skriver han att det är skillnad på vilket yrke en man har, då han var musiker och väktare innan utan att bli kallad manlig före titeln (Eidevald, 2009). SOU (2006:75) visar exempel från en undersökning där barn och förskollärare pratar om framtidsyrke. Det framkommer att barnen väljer yrken utifrån stereotypa könsroller till exempel att pojkarna vill bli brandmän och flickorna sjuksköterskor. Eidevald (2009) menar att effekten av våra kunskaper kring genus och kön gör att det bildas uppfattningar om hur kvinnor och män ska vara, detta bidrar till hur vi är och agerar samt begränsar våra val och möjligheter.

SOU (2006:75) visar utdrag från en rapport där barnen fick besvara frågor om vad som är kvinnligt respektive manligt. Det visar sig här att barnens föreställningar om vad kvinnor och män gör inte alltid stämmer överens med hur det ser ut i deras hem. Barnen har alltså klart för sig hur en kvinna och man ska vara samt vilka arbetsuppgifter de har även om deras föräldrar inte uppfyller detta.

Enligt regeringen är det viktigaste argumentet till att få fler manliga förskollärare i förskolan, att främja könsintegritet. Ett annat argument som regeringen tar upp är att barn även behöver ha manliga förebilder att identifiera sig med. Det visas då också för både barn och vuxna att även män kan arbeta med sådant som annars ses som traditionellt kvinnligt, alltså omsorg, pedagogik och barn. Det finns däremot de som påstår att män behövs i förskolan för att tillföra något nytt och annorlunda som inte kvinnor kan, så det blir en balans mellan det kvinnliga och manliga. Genom detta synsätt förstärks de traditionella könsrollerna vilket går emot läroplanen. Män kan även bli skrämda av de förväntningar som finns (SOU, 2006:75).

2.5 Föräldrars delaktighet

Eftersom barn får med sig mycket föreställningar utanför förskolan som påverkar jämställdhetsarbetet, är samarbetet med föräldrar under arbetet viktigt enligt SOU (2006:75). En positiv inställning hos föräldrarna gör att arbetet med jämställdhet kan bli ännu bättre, men är det tvärtom bidrar det till att försvåra arbetet. För att bäst involvera föräldrarna i arbetet och skapa god kontakt, bör förskollärarna förklara hur de arbetar med projektet samt syftet och målet med det (SOU, 2006:75). Även Olofsson (2007) belyser att jämställdhetsarbete kräver föräldrar med positiv inställning då detta påverkar arbetet. Eftersom föräldrarna har olika syn och inställning till jämställdhetsarbetet, krävs det av förskollärare att ha kunskaper för att kunna kommunicera med dem oavsett syn. Vidare menar Olofsson (2007) att om förskollärare inte är medvetna om syftet med jämställdhetsarbete är det svårt att få fram budskapet till föräldrar.

Eidevald (2009) tar i sin avhandling upp att förskollärare berättat att det uttryckts oro hos föräldrar i arbetet med jämställdhet då vissa är oroliga över att deras pojkar ska bli feminina. Däremot är flickornas föräldrar inte oroliga utan positiva till det hela och detta kan bero på att

det manliga står högre i samhället (Eidevald, 2009). Olofsson (2007) har också en uppfattning om att vissa föräldrar är negativa till jämställdhetsarbete. Hon menar att föräldrar, främst pappor är rädda att deras pojkar ska feminiseras.

2.6 Olika möjligheter för flickor och pojkar

I interaktionsmönster mellan förskollärare och barn visas att det ges olika möjligheter för pojkar och flickor att förstå sig själva och omgivningen enligt Månssons (2000) studie. Pojkar ges mer plats och uppmärksamhet av förskollärare än flickor. Detta syns mest i de mer vuxenledda situationerna, menar Månsson (2000). Förskollärarna ger pojkarna mer utförliga svar vilket bidrar till att dialogerna mellan dem blir längre. Vidare menar hon att pojkar söker mer bekräftelse och får därmed mer bekräftelse av förskollärare. Dessa bekräftelser som kan vara i form av gensvar, leende och ögonkontakt stärker barnets självuppfattning. Pojkar fostras till individualister och flickor till kollektivisterna genom de olika interaktionerna som ges. Månsson (2000) menar att i många situationer ges pojkar större uppmärksamhet och får större utrymme än flickor, vilket är bidragande till att pojkar uppfattar sig själva (sitt kön) som högre värderat. Flickor syns däremot mer och samspelar mer med förskollärare än pojkar i de delvis vuxenledda situationerna. Studien visar även att det inte finns en flickgrupp respektive pojkgrupp där alla flickor respektive pojkar är likadana, utan det är olika sammanhang och grupperingar som ger varierande genusmönster. I Månsson (2000) står det om de Jongs (1998) studie, som visar att om barngrupperna är jämt fördelade med lika många flickor som pojkar, blir det mindre dominans från pojkarna och barnen leker tillsammans. Studien visar också att både pojkar och flickor väljer att leka på stora ytor där de kan röra sig mycket, men att flickorna endast får tillgång till det stora utrymmet när pojkarna väljer att göra något annat.

Wahlström (2003) tar upp en situation från sina observationer i förskolans verksamhet där hon beskriver att förskollärare samtalar mer med flickor än med pojkar. Det är ansiktsmålning och barnen ska bli målade av en förskollärare. När flickorna blir målade pratar de om färgerna och om vilka färger de vill ha men när pojkarna blir målade går det fort och inget samtal förs. Det ska gå fort med pojkarna men egentligen behöver de sitta nära och samtala då detta är bra träning för sociala relationer. Det är sällan pojkar får denna träning och då är det svårt att begära att de ska vara empatiska. Fler exempel tas upp som visar att det är okej för pojkar att

säga nej medan flickor blir övertalade av förskollärare. Pojkar får göra som de vill medan flickor ska ta ansvar, vilket förskolläraren visade tydligt för barnen i detta exempel. En annan situation beskriver en flicka som tar en cykel och skriker att hon ska ha den. En förskollärare kommer då fram och ifrågasätter hennes beteende och påvisar att hon är en flicka, vilka ”inte håller på så här”. Egentligen säger förskolläraren här att flickor ska undvika konflikter och att de inte ska bråka med någon (Wahlström, 2003).

2.7 Förväntningar på flickor och pojkar

Månsson (2000) upptäckte under en observation i sin studie att om en flicka bryter det traditionella mönstret för hur en flicka ska vara så uppstår det reaktioner från förskollärare som menar att hon ”sticker ut”. Ett exempel författaren ger är flickor som testar gränser gentemot förskollärare. En pojke som testar gränser ”sticker inte ut” på samma sätt eftersom det stämmer överrens med hur en pojke ska vara, enligt traditionella könsmönster. Det är svårare att bedöma vad som anses vara ”onormalt” i pojkars beteende (Månsson, 2000). Ett annat exempel är när en pojke knuffar en flicka och förskolläraren säger till flickan att han gjorde så för att pojkar gör så när de tycker om flickor. När förskollärare har sådana föreställningar kan det bli problem då pojkens beteende godkänns, vilket visar att det är okej för pojkar att göra så (SOU, 2006:75).

Månsson (2000) tar i sin avhandling upp ett exempel från en studie gjord i Norge där en pojke och en flicka hade liknande beteende, livliga och högljudda. Förskollärare sa ofta till flickan, medan de hade överseende med pojkens beteende. Förskollärarna i studien beskrev flickan i detta exempel som dominerande och pojken beskrevs som aktiv. Även i Månssons (2000) studie beskriver förskollärare flickor och pojkar liknande, flickor som bestämda och pojkar som aktiva. Hon påpekar dock att den norska studien är gjord på äldre barn i förskolan och hennes är gjord på de yngre barnen. Månssons (2000) uppfattning om orsaken till olika behandling av flickor och pojkar i förskolan är att flickor mognar tidigare än pojkar, eller att förskollärare bidrar i en eventuell genuskonstruktionsprocess. Denna process medverkar till att somliga sidor utvecklas hos flickor men inte hos pojkar. Vidare skriver författaren att förskollärare uppmuntrar flickor att klara sig själva genom att ge dem mer tillit och mindre uppmärksamhet. Ofta har förskollärare föreställningen om att flickor klarar sig själva tidigare

än pojkar. Förskollärares föreställningar om barn spelar stor roll för deras interaktioner med dem (Månsson, 2000).

Enligt SOU (2006:75) generaliserar förskollärare flickor och pojkar utifrån deras kön samt beskriver hur flickor respektive pojkar är. Till exempel i en barngrupp där två pojkar är busiga generaliserar förskolläraren genom att säga att pojkar är busiga istället för att individualisera. Det blir mer rättvist om förskollärarna bemöter barnen utifrån individer och inte utifrån deras kön. Förskollärarnas förväntningar på flickor och pojkar leder till att det görs skillnader mellan könen, exempelvis att pojkar ses som busiga. Detta påverkar även barnen och ger dem förväntningar om hur pojkar och flickor ska vara (SOU, 2006: 75).

2.8 Synliggöra pedagogers förhållningssätt

Eidevald (2009) berättar om tidigare forskning som visar att förskollärare ofta anser sig bemöta flickor och pojkar lika men när de blivit filmade har det visat sig att detta inte stämmer. De pratar olika till flickor och pojkar till exempel ger de kortare förklaringar till pojkar och grundligare till flickor. Vårt handlingsmönster behöver inte hänga samman med vårt synsätt vilket kan bero på det kulturella arvet som avgör hur vi agerar. Oavsett vilka föreställningar vi har om vad som är kvinnligt och manligt är det enkelt att råka falla in i traditionella spår. Eidevald (2009) anser därför det viktigt att ha kunskaper i arbetet med jämställdhet och göra förskollärare medvetna om hur de bemöter barnen i verksamheten. Det är inte bara bemötandet av barnen som jämställdhet handlar om utan även allt runt omkring, till exempel hur vuxna hälsar på varandra, hur de pratar och alla andra små saker som vi gör. Genom filmning kan vi analysera oss själva i hur vi bemöter barnen samt hur vi agerar och han påpekar att han tror att detta är vad som behövs för att det ska bli någon förändring (Eidevald, 2009). En förutsättning i arbetet med jämställdhet är att det finns trygghet i barngruppen, gemenskap bidrar till att barnen mår bra. En ledares uppgift är att se till att gemenskapen främjas i barngruppen och det är viktigt att bemöta barnen som individer samt ge dem positiv förstärkning (Wahlström, 2003).

Även Månssons (2000) studie visar att förskollärare kan resonera på ett vis men göra på ett annat. En intervjuperson i studien påvisade att hon inte behandlade flickor och pojkar olika, men en observation visade tvärtom. Hon anser att det bör uppmärksammas vilken betydelse det har hur förskollärare möter olika barn. Förskollärares bemötande är en del av den process

som formar flickor och pojkar. Varken förskollärare eller barn tänker på det men det sker omedvetet en könssocialisering. Månsson (2000) menar att detta bör medvetengöras och lyftas fram på fortbildningar. Hon anser även att det kan synliggöras genom att man studerar sig själv genom filmning eller observationer av varandra i arbetslaget med en diskussion som uppföljning.

Wahlström (2003) skriver att förskollärare omedvetet tar ifrån barnen deras möjligheter att utveckla sina kompetenser på grund av den fostran som format oss till dem vi är. Vi kan ändra detta om vi synliggör vårt handlande för oss själva, då bemötandet av barnen är viktigt i förskolan. Det är först när personalen i verksamheten blir medveten om de olika könsrollerna bland flickor och pojkar, som de sedan kan arbeta för att alla barn ska få samma förutsättningar att utveckla lika kompetens. Det handlar om könsmakt, samt de olika roller som flickor och pojkar har är en social konstruktion som skapats av omgivningen (Wahlström, 2003).

2.9 Flick- och pojkleksaker

Eidevald (2009) skriver i sin avhandling att förskollärare lätt kan beskriva hur det ska fungera i verksamheten, till exempel ska alla ha samma möjligheter, tillgång till samma material samt att leksaker ska vara till för både pojkar och flickor, en pojke ska kunna leka med en docka exempelvis. Förskollärarna säger att könet inte ska ha någon betydelse för vilka möjligheter barnet får, det ska vara jämställt. De har däremot svårare för att beskriva hur de ska arbeta för att uppnå jämställdhet i verksamheten. Vidare skriver Eidevald (2009) att förskollärarna främst ser problemen än att lyfta fram möjligheter och de påpekar att barnen blir påverkade hemifrån av föräldrar. Eidevald (2009) påpekar att han anser det intressant att förskollärarna fokuserar på miljön och material i arbetet med jämställdhet och inte så mycket på sitt eget bemötande.

Barn har klart för sig vilka leksaker som är för pojkar respektive flickor enligt en undersökning (SOU, 2006:75). Det förekommer även förskollärare som har en uppfattning om vad som är flick- och pojkleksaker. Vidare skriver de att leksaker som ses som pojkiga respektive flickiga befinner sig i olika rum, vilket leder till segregation mellan flickor och pojkars lek. Enligt delegationen blir ”dockvrån” mer accepterad av även pojkar om

förskollärarna istället väljer att benämna platsen för ”hemvrån”. Vidare menar de att flickor ges större acceptans att leka med sådant som ses som traditionellt ”pojkgigt” än tvärtom, det är okej att vara en ”pojkflicka” men inte en ”flickpojke” (SOU, 2006:75). Enligt Nordberg (2005) betraktas femininitet som något negativt hos både pojkflickan och flickpojken. Vidare menar hon att det därför är svårare att uppmuntra pojkar till att prova det traditionellt kvinnliga än tvärtom. Nordberg (2005) observerade barns lek och kom fram till att pojkar lekte traditionellt ”flickiga” lekar och tillsammans med flickor. Hon intervjuade sedan pojkarna om vad de leker samt med vem/vilka. Pojkarna nämnde då endast aktiviteter som ses som traditionellt ”pojkgiga” samt att de endast lekt med andra pojkar. Flickorna däremot som deltagit i traditionellt sett ”pojk lekar” och lekt tillsammans med pojkarna berättade det. Enligt författaren beror detta på att det manliga värderas högre än det kvinnliga (Nordberg, 2005).

Wahlström (2003) beskriver olika mönster hon upptäckt i sina observationer bland annat att flickor leker i par, leker nära vuxna, framställs som duktiga och hjälpsamma, är passiva och lyder och tillgodoser andras behov. Pojkar leker i stora grupper, leker på distans från vuxna, tar för sig och är aktiva. Pojkar tränar grovmotorik i sina lekar medan flickor tränar finmotorik.

3. Metod

Under denna del beskrivs tillvägagångssättet med studien. Först presenteras urvalet där det beskrivs hur förskolorna valts ut till studien. Därefter beskrivs insamlingsmetoden där det empiriska materialet synliggörs och sedan beskrivs etiska övervägande samt genomförande.

3.1 Urval

Vi har valt att intervjua fem förskollärare på fem olika förskolor i en kommun i Skåne. Vi valde denna undersökningsgrupp för att vi själva utbildar oss till förskollärare. Anledningen till att vi ville ha med just fem personer i undersökning var för att vi ansåg detta lagom till vår undersökning. För att spara in på restiden samt för att underlätta att hitta till de olika förskolorna, valde vi att söka upp respondenter i en och samma kommun. Intervjupersonerna i undersökningen bestod av fyra kvinnor och en man, åldern varierade och de var mellan 30-50 år. Innan vi kontaktade personerna hade vi inte bestämt vilka vi ville intervjua som kön och ålder, detta skedde slumpässigt.

3.2 Metodövervägande

Innan undersökningen genomfördes diskuterades vilken metod som skulle ge oss det material som behövdes för att undersöka fenomenet jämställdhet i förskolan. Olika metoder diskuterades och funderingar kring observationer, intervjuer med barn och pedagoger uppstod. Det bestämdes att kvalitativa intervjuer skulle genomföras och detta med fem olika förskollärare. Enligt Trost (2005) genomförs kvalitativ studie för att undersöka hur människor resonerar kring något fenomen och hur det skiljer sig åt. Även Denscombe (2009) skriver att intervju är en lämplig metod när vi vill ta del av bland annat andras åsikter, uppfattningar och erfarenheter och få insikt i dessa. Trost (2005) skriver att en kvantitativ studie utförs om syftet är att ta reda på statistik, till exempel hur vanligt något är. Det relevanta tillvägagångssättet i denna studie var kvalitativa intervjuer eftersom syftet var att undersöka hur förskollärare säger sig arbeta kring jämställdhet.

Innan vi beslutade oss för att genomföra intervjuer behövde vi ta reda på om det var möjligt att genomföra. Vi måste förvissa oss om att det finns människor som vill ställa upp på intervjuer och att vi kan kontakta dessa. Något som också är bra att tänka på är tid och

kostnader för resor, därför är det bra om människorna befinner sig relativt nära geografiskt (Denscombe, 2009).

Trost (2005) tar upp för- och nackdelar med bandupptagning under intervjuer. De olika fördelarna är bland annat att vi kan höra hur de pratar och vi får med allt ordagrant som sagts. Intervjuaren behöver inte lägga fokus på anteckningar och det kan även vara bra att lyssna på sig själv för att utvecklas till en bra intervjuare. Nackdelarna är att det tar väldigt lång tid att lyssna igenom det inspelade materialet. Denscombe (2009) tar även upp användning av bandupptagning och även han ser för- och nackdelar med metoden. Han belyser att det är väldigt tidskrävande att skriva ner intervjuerna men att det även är bra då samtalet upplevs igen vilket blir en tillgång i insamlingen av data.

3.3 Etiska övervägande

Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning beskriver fyra huvudkrav som gäller forskning inom detta område. Den första är *Informationskravet* vilken innebär att de inblandade i projektet ska få information om bland annat vad undersökningen handlar om, syftet med undersökningen och genomförandet. Vid första kontakten med pedagogerna på förskolorna informerades dem om vilka vi var, projektet, frågeställningar och syftet med projektet.

Andra kravet är *samtyckeskravet* vilken innefattar deltagarnas egna beslut om medverkan. De har rätt att själva välja om de vill medverka i undersökningen eller inte och de har även rätt att avsluta intervjun när de vill. Under första kontakten blev deltagarna tillfrågade om de gick med på att delta i en intervju och det framgick även att denna skulle spelas in. De fick välja själva om de ville vara med eller inte och vi påverkade inte deras beslut.

Konfidentialitetskravet är det tredje kravet och detta innebär att ingen obehörig ska kunna tillgå materialet vilket är forskarens ansvar. Det är även forskarens ansvar att skydda deras personuppgifter och se till så ingen identitet blir synlig i undersökningen. Vi har fingerat namn och förskolor i resultatet för att skydda samtligas identitet då detta är vårt ansvar.

Det fjärde och sista kravet är *nyttjandekravet* som innebär att materialet som framkommit under intervjun endast får användas till syftet som deltagaren är medveten om. Syftet är att

använda materialet till denna undersökning och det ligger på vårt ansvar att se till att detta fullföljs (www.codex.vr.se).

3.4 Genomförande

Intervjuerna genomfördes på fem olika förskolor i en kommun i Skåne med en förskollärare på respektive förskola. Vi kontaktade förskolorna på telefon och berättade om vårt examensarbete samt dess innehåll och frågade om de ville ställa upp på en intervju. Nio förskolor blev kontaktade och fem av dessa ställde gärna upp på en intervju. Det fanns olika anledningar till att förskolorna inte kunde ställa upp, bland annat på grund av sjuk personal. Då intervjuerna skulle spelas in informerades förskollärarna även om detta på telefon för att försäkra oss om att detta var okej för alla parter. En ungefärlig tidsåtgång för intervjun meddelades även för att förskollärarna lättare skulle kunna planera sitt deltagande. Tiden som utsattes över telefon var 20 minuter och detta kunde vi hålla oss till i genomförandet. Under intervjun ställde en av oss frågor och den andra antecknade. Valet att föra anteckningar samt spela in ansåg vi vara bra av olika anledningar, till exempel om något skulle bli ohörbart på inspelningen. Att vara två personer som lyssnar på intervjun har sina fördelar för reliabiliteten då båda kan registrera svaren och se om det överensstämmer. Detta utgör då ett mått på reliabiliteten som kallas *interbedömarreliabilitet* (Patel & Davidsson, 2003). Under intervjugång fick en fråga ställas om då förskolläraren halkade in på något annat. Intervjuerna genomfördes i rum där det var lugnt och ostört. Samtliga deltagare fick samma frågor att svara på och intervjufrågorna som ställdes finns som bilaga i denna uppsats. Första intervjun som genomfördes gick bra och därför ändrades inga frågor eller upplägg under övriga intervjuer. När intervjuerna genomförts lyssnade vi och skrev ner dessa. Utskriften på intervjuerna blev 14 sidor och varje intervju tog cirka två till tre timmar att skriva ner. Därefter lästes och diskuterades materialet samt organiserades. Vi organiserade materialet genom att sortera frågorna och svaren för att enklare kunna urskilja skillnader och likheter mellan svaren.

4. Resultat

I denna del presenteras tillvägagångssättet av bearbetning samt resultat av det empiriska materialet. Fingerade namn har tillämpats på samtliga förskollärare som ställde upp på intervju. På följande förskolor benämns förskollärarna som Vera på förskolan Venus, Tess på förskolan Tellus, Johan på förskolan Jupiter, Paula på förskolan Pluto och Maria på förskolan Mars.

Syftet med undersökningen är att ta del av hur fem olika förskollärare säger sig arbeta med jämställdhet i förskolan.

4.1 Resultatredovisning

Här redovisas resultatet i undersökningen och det är indelat i olika kategorier för att underlätta läsningen:

- Begreppet genus och jämställdhet
- Skillnader på flickor och pojkar
- Förskollärarnas uppfattning huruvida barn upplever skillnader mellan flickor och pojkar
- Jämställdhetsarbetet
- Kunskaper för att främja jämställdhet
- Fortbildning
- Föräldrars delaktighet

4.1.1 Begreppen genus och jämställdhet

Samtliga förskollärare svarade att begreppen genus och jämställdhet hänger samman. Pojkar och flickor ska ges samma möjligheter och lika behandling. Det ska inte göras skillnader på grund av kön eller andra olikheter som ålder, etnicitet eller kultur.

4.1.2 Skillnader på flickor och pojkar

Vera och Tess ansåg att det fanns skillnader där flickorna tar större plats än pojkarna. Vera menar att ”Ja många alltså där är nog flickor som tar rätt stor plats [...] ja inte för min del men man ser ändå att man kanske säger åh nu får du vara tyst till alltså pojkarna liksom så kanske

lite oftare kanske [...] vi har rätt många pojkar men jag tycker ändå att eh här tar flickorna rätt så stor plats [...] flickorna är lite mer livliga och sånt [...] Pojkarna drar sig mer undan”. Tess berättar ”[...] sen kan det nog vara lite olika från barngrupp till barngrupp men i vår barngrupp just nu så tar flickorna väldigt stor plats. Tess ser även skillnad mellan flickor och pojkars lek. Hon berättar ”[...] det är många pojkar som bygger rallybilar och gör lite praktiskt men flickorna kanske leker lite mer rollek med gubbarna [...] Så stor skillnad blir det. Maria och Johan ansåg att det inte finns skillnad mellan könen utan det är individen, alla har olika behov. Johan säger ”Inte på pojkar och flickor men mellan individer [...]” Maria berättar ”Alltså ja skillnader är där ju med det är inte säkert att det beror på att de är pojkar eller flickor utan det är ju skulle jag vilja säga är mer personligheten”. Vidare säger hon ”[...] pojkarna just nu kanske tar mer plats än flickorna i vår grupp just nu [...] då blir det kanske att man använder ett annat eh röstläge till dem.” Maria tillägger att de använder även skarpare röstläge till flickorna när de tar störst plats i barngruppen. Paula berättar att hon kan se skillnad på lekarna, ” [...]det är ju olika lekar [...] beroende på vad man tillför i leken så får man in man säger flickor i bygget och så här, annars har vi kanske mest pojkar i bygget”.

4.1.3 Förskollärarnas uppfattning huruvida barn upplever skillnader mellan flickor och pojkar

Enligt Johan är det endast skillnad i den mån de ser varandras kroppar, ” Eh ja snippa ja snopp brukar de säga sa att så sätt ser de att det är skillnader [...] vid toalett besök får man höra det ofta”. Vera har inte upplevt att barnen märker skillnad och berättar vidare att detta kan bero på att barnen är små på denna avdelning. Tess tar upp ett exempel där en pojke ska börja på fotboll, ”[...] det var tjejer som skulle gå med i gruppen och då sa han det, det blir ju inte svårt att möta dem, för dem kan ju inte fotboll lika bra som pojkar kan”.

Skillnader barnen ser är erfarenheter hemifrån om hur flickor och pojkar ska vara, enligt Tess uppfattning. Hon menar att utifrån exemplet ovan utgick pojken från hur han antog att det var innan han egentligen visste. Maria har inte upplevt att pojkar och flickor ser några större skillnader mellan varandra men att barnen ändå påpekar att det finns pojk- och flickfärger. Paula berättar att barnen har en föreställning om hur flickor och pojkar ska vara, till exempel inom yrken, vilket yrke som passar pojkar respektive flickor.

4.1.4 Jämställdhetsarbetet

Johan berättar att de inte gör någon skillnad på flickor och pojkar när det gäller aktiviteter såsom till exempel fotboll, ”alla får vara med utifrån sina förutsättningar, gammal som ung”. De pushar på barnen att vara med i alla aktiviteter. Ett annat exempel Johan tar upp är när barnen spelar teater då de själva får välja vilken roll de vill ha oavsett kön. Även Paula tar upp detta med teater, att barnen själva får välja vilken roll de ska spela. Följande situation beskrivs av Paula: ”[...] senast idag så, så pratade vi om vi ska iväg nästa vecka och ha matsäck med, då säger ett barn, en flicka då att eh min mamma kommer med flyget samma dag hem så hon får ordna matsäcken på kvällen”.

I sådana situationer pratar de och diskuterar med barnen samt lyfter fram att både flickor och pojkar faktiskt kan göra samma saker och att detta inte är något konstigt, berättar Paula. Vidare berättar hon att de motverkar de traditionella könsrollerna genom ”[...] i bygget för att få dit flickor [...] så har vi skaffat tillexempel hästar där [...] då blev det helt plötsligt mer intressant för flickor”. Det finns utklädningskläder för barnen och där har pedagogerna sett till att det riktar sig till båda könen. De arbetar även för att få ”starkare flickor” och ”empatiska pojkar” och detta görs genom att ha pojk- och flickgrupper där pojkarna får delta i bland annat massagesagor och flickornas olika konfliktövningar. Vera kan inte ge exempel på en situation men berättar att ”[...] erbjuder då kanske någon lite tjejjigare sak till någon pojke och så eh lägger fram lite olika saker så man kan se deras vad de väljer också sen kan man kanske erbjuda lite mer flickigt till pojkar och tvärtom”. Till exempel har de tre olika färger på haklapparna och ger medvetet en rosa till en pojke. Hon berättar vidare att även pojkar gärna får leka med dockor och vagnar och att pojkarna inte tvunget behöver ha en pojkdocka utan även erbjuds flickdockor. På förskolan Mars berättar Maria att de har ett öppet synsätt där de erbjuder barnen olika material och barnen får prova på olika saker. På Mars försöker pedagogerna ”plocka bort gamla fördomar som att pojkar är starkare och klarar mer än flickor”. Maria påpekar att de är noga med att samtal och material inte ska vara bundet till det stereotypa. Det är tillåtet för alla oavsett kön att leka med dockor och bilar. Hemvrån är ett sätt att neutralisera så att barnen själva får bilda en egen uppfattning. I hemvrån har de ibland två mammor eller tre pappor och det spelar ingen roll om en pojke är mamma i leken. Maria tillägger även att det är okej även för pojkar att bära klänning. Ute i sandlådan leker ofta pojkar med lastare och andra maskiner medan flickor leker med andra saker, Maria vet inte om det har med genus eller intresse att göra. Tess tar upp ett liknande exempel om att

pojkar och flickorna leker annorlunda. Traditionella mönster som syns utomhus är att pojkar ofta leker med stora grävmaskiner och flickorna står och lagar mat. Spaden används som sked när flickorna använder den, pojkar använder spaden till att gräva och göra vägar till grävmaskinerna. Tess berättar att när just de här situationerna som när pojken skulle börja spela fotboll frågar de ”hur tänker du då?” och diskuterar tillsammans med barnen istället bara för att svara med ”jaha”.

4.1.5 Kunskaper för att främja jämställdhet

Maria anser att de har ganska bra koll på detta. Hon menar att det går i hand med hur vi ser på barns kunskap och lärande, barnet är starkt oavsett vilken bakgrund det har och att det är i vårt bemötande som barnet växer. På förskolan Mars anordnas träffar med två andra förskolor där de diskuterar mycket kring just detta. De har olika böcker om jämställdhet och genus på Mars som de kan läsa i och diskutera. Vidare berättar hon att de även har en likabehandlingsplan. Paula anser att de har kunskaper, hon själv har varit utbildad sedan länge och hennes arbetskamrat är nyutbildad och har detta tankesättet. Tess anser att det alltid finns mer att lära om detta ämne och att vi aldrig blir färdiglärda utan det sker en utveckling hela tiden. Vidare berättar hon att egna värderingar och det vi har med oss i bagaget lyser igenom, vi kan tycka en sak men göra en helt annan. Därför är det nyttigt att själv bli granskad, säger Tess. Enligt Vera finns det tillräckliga kunskaper i arbetslagen. På Venus diskuteras hur man ska arbeta och Vera tycker detta fungerar bra. Även Vera påpekar att vi har med oss olika erfarenheter hemifrån och hon anser att vi ska hålla oss ajour med allt möjligt för att kunna diskutera detta med andra. Då kan vi arbeta med det på ett bra vis. På Jupiter berättar Johan att han är nyutbildad förskollärare och detta ämne genomsyrade hela utbildningen. Han anser att det ibland fick lite väl mycket utrymme, ”man gör en höna av en fjäder ibland”. Han påpekar att det handlar om hur man ser på saker och ting och för Johan har det alltid varit större skillnad mellan individer än mellan kön. Kunskaperna finns där men det finns inte tid att diskutera detta i arbetslaget.

4.1.6 Fortbildning

Paula har för längesedan varit på en föreläsning om genus/jämställdhet. Hon berättar att de tittade lite på reklam, hur den ser ut och hur den riktar sig. Övriga pedagoger som intervjuades

har inte gått någon fortbildning som inriktar sig direkt på genus/jämställdhet. Tess berättar att de har en organisationsgrupp som jobbar speciellt med att diskutera frågor om detta och hur de ska arbeta. Hon anser att det hade varit ännu bättre med en utbildning för att få in lite mer utifrån. Även Vera hoppas på mer utbildning om jämställdhet i förskolan i framtiden. Hon menar att vi måste vara medvetna i förskolan eftersom att det är vi som lägger grunden för barnens kunskaper. Maria berättar att de har grupper på Mars där de diskuterar utifrån artiklar, böcker och likabehandlingsplan. De går även emellanåt på föreläsningar och kurser som handlar om hur man ser på barn och hur man kan fånga barns intressen. Maria anser att detta vävs in i genus/jämställdhet.

4.1.7 Föräldrars delaktighet

På Venus involverar de inte medvetet föräldrarna i arbetet med jämställdhet på grund av tidsbrist. Detta är något Vera skulle vilja lägga mer tid på eftersom att de vill ha den samverkan med föräldrarna för att de ska bli involverade i verksamheten. Tess och Johan berättar att de inte heller medvetet involverar föräldrarna. I de dagliga samtalen med föräldrarna lyfter de och visar på möjligheterna i olika aktiviteter fortsätter Johan, till exempel om en flicka spelat fotboll. Tess berättar att om det uppstår situationer som berör fördomar om kön diskuteras detta med föräldrarna. På Pluto berättar Paula att de hela tiden försöker ha delaktiga föräldrar men att detta ändå är något de kan bli bättre på. I samtal med föräldrarna lyfter de fram att de vill få starka flickor och få empatiska pojkar och varför de gör så och så. Enligt Maria berättar de allmänt på föräldramöten om gruppen och kategoriserar inte barnen efter kön eller kultur. De påvisar att barnen lär tillsammans, oavsett om det är en pojke eller flicka, om det kommer från Sverige eller ett annat land. Detta synliggörs även i dokumentationer på Mars.

Under intervjun berättar Johan om en situation som inträffade när han började jobba på Jupiter: ”Jag har fått frågan på föräldrasamtal någon gång vet jag, det var en pappa som sa eh... som var så positiv till att det kom in en man i arbetslaget. På vilket sätt tror du att du kommer tillföra något annat, sa han då... en tydlig föreställning om att när det, in en man, ja då ska det busas och bråkas och det ska göras olika saker men då sa jag att jag hoppas att jag tillför mer som individen Johan än som mannen Johan”.

Resultatet visar att förskollärarna definierade begreppet jämställdhet med att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter samt lika behandling. Det ska inte göras skillnad på grund av kön, ålder, etnicitet eller kultur. Förskollärarna säger sig arbeta på olika vis för att främja jämställdhet. Till exempel arbetar de med pojk- och flickgrupper, för att få empatiska pojkar och starka flickor. Det ska ges lika möjligheter och tillgång till material samt att materialet ska könsneutraliseras. Diskussioner förs med barnen om kvinnliga och manliga föreställningar. Skillnader mellan flickor och pojkar visar sig främst i leken enligt förskollärarna. Skillnader som uppstår beror även på hur barngruppen ser ut.

5. Diskussion

I detta kapitel diskuteras metoden, där diskuteras bland annat nyvunna insikter och vad som kunde gjorts annorlunda. Sedan diskuteras resultatet och knyts ihop med tidigare forskning.

5.1 Metoddiskussion

Till vår empiriska del genomfördes kvalitativa intervjuer, dessa gav intressanta svar och bidrog till nya tankegångar. Denna metod gav svar på vår problemformulering men vi anser att observationer möjligtvis hade kunnat ge oss mer. Observationer hade synliggjort hur förskollärarna arbetar med jämställdhet och jämförelser med intervjuerna hade kunnat tillämpas. Utifrån tidigare forskning kring jämställdhet har det visat sig att förskollärare i vissa fall säger en sak men gör en annan. Detta har visats genom bland annat observationer i förskolor. Funderingar kring att genomföra båda metoderna fanns där men tiden fick oss att välja en. Det hade även varit spännande och intressant att genomföra intervjuer med barn för att ta del av ett annat perspektiv.

Urvalet av förskolor i samma kommun bidrog till att endast två dagar behövde avsättas för intervjuer. Då det var tidskrävande att skriva ner de inspelade intervjuerna var det en fördel att dessa kunde genomföras under så kort tid.

Något vi hade missat var att skicka ut informationsbrev till samtliga deltagare. Vi tog detta via telefon istället vilket möjligtvis bidragit till ett tunnare resultat. Informationsbrevet kunde

varit en hjälp för deltagarna att göra sig mer förberedda för intervjun. När vi kom till de olika förskolorna kunde inte förskollärarna minnas exakt vad som skulle undersökas. Utifrån vårt tycke hade det varit bra om intervjufrågorna hade skickats ut innan genomförandet. Då hade deltagarna kunnat läsa dessa samt reflektera och fundera innan vi kom. Detta hade möjligtvis varit mindre bra för trovärdigheten då de lika gärna hade kunnat förbereda sådana svar som de tror vi vill ha.

5.2 Resultatdiskussion

Begreppet genus innebär för oss att bestämma hur en flicka respektive pojke ska vara och se ut. Jämställdhet innebär enligt oss att det ska vara lika för både flickor och pojkar samt kvinnor och män. Jämställdhet och genus är starkt kopplade till varandra då det är svårt att sära på begreppen. För att arbeta för jämställdhet krävs kunskaper utifrån ett genusperspektiv enligt vår uppfattning. Månsson (2000) skriver att föreställningar om hur flickor och pojkar ska vara kan förändras genom ökade kunskaper. Samtliga förskollärare i undersökningen säger att jämställdhet och genus hänger samman. De säger även att det innebär att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter och behandlas lika. Enligt vår mening kan detta bero att de arbetar inom samma verksamhet och att det förekommer i läroplanen samt värdegrunden. Samtliga är utbildade förskollärare och detta kan också vara en bidragande faktor. Eidevald (2009) beskriver genus som föreställningar om vad som är kvinnligt respektive manligt. Vidare skriver författaren att förskollärares föreställningar påverkar hur barnen bemöts.

Syftet med arbete kring jämställdhet är enligt regeringens jämställdhetspolitik att motverka skillnader mellan män och kvinnor samt att de ska få lika möjligheter och rättigheter (SOU, 2009). Rithander (1992) menar att förskolan är en del av samhället och det som sker i samhället reflekteras i förskolan. Vidare menar Månsson (2000) att många barn tillbringar mycket tid i förskolan så utöver hemmet är det den plats där de socialiseras. Vi anser därför det viktigt att jämställdhetsarbete blir en naturlig del av verksamhetens vardag. För att främja jämställdhet anser vi att förskollärare behöver kunskaper om ämnet för att kunna reflektera över sitt arbete. Vera belyser att det är viktigt att verksamma förskollärare är medvetna om jämställdhetsarbete då de lägger grunden för barns kunskaper. Undersökning visar att alla utom en förskollärare anser sig ha tillräckliga kunskaper för att främja jämställdhet i förskolan. Samtidigt är majoriteten av förskollärarna intresserade av fortbildning. Enligt delegationen finns det inte tillräckliga kunskaper bland förskollärare, men intresset finns där

(SOU, 2006:75). Tess lyfter fram att det alltid finns nytt att lära samt att det sker en utveckling hela tiden. Samhället utvecklas ständigt därför är det viktigt att även vi i förskolan gör det samma eftersom förskola och samhälle går hand i hand. Även Vera anser att det är viktigt att hålla sig ajour.

Endast en av de fem intervjuade förskollärarna har gått fortbildning inom genus och jämställdhetsområdet, detta i form av en föreläsning. Resterande förskollärare har inte fått någon fortbildning men däremot har de diskussionsgrupper på två av förskolorna där de diskuterar genus- och jämställdhetsfrågor. På en av förskolorna går de dessutom på andra föreläsningar och kurser där genus och jämställdhet vävs in. Två av förskollärarna lyfter fram att de gärna vill gå på fortbildningar och hoppas på att det blir mer av det. Att det inte är fler som har eller tillägger att de vill fortbilda sig inom området kan bero på för lite information om föreläsningar och kurser som finns eller att de inte är intresserade. Vi anser det viktigt att fortbilda sig inom yrket för att hela tiden utvecklas samt ta del av nya kunskaper och erfarenheter.

Vera har uppfattningen om att barn får erfarenheter hemifrån om hur flickor och pojkar ska vara. Barn får erfarenheter från hela sin omgivning då de lär i det sociala samspelet, enligt vår mening. Bemötandet av barn i förskolan är därför betydelsefullt. Eidevald (2009) och Månsson (2000) tar i sina avhandlingar upp att studier visat på att förskollärare inte bemöter flickor och pojkar lika, vilket de säger sig göra. Vi anser att förskollärare bör synliggöra sitt eget förhållningssätt då egna föreställningar visas i bemötandet av barnen. Om flickor och pojkar bemöts olika kan det bidra till att barnen upplever skillnad mellan könen enligt vår uppfattning. Tess berättar att hon är medveten om att det går att tycka en sak men göra en annan. Hon anser att det är bra att granska sig själv ibland för att synliggöra sitt förhållningssätt. Detta kan göras genom bland annat filmning och observationer. Även Eidevald (2009) och Månsson (2000) tar upp filmning samt observation som exempel på hur förhållningssättet bland pedagoger kan synliggöras. Genom att bli filmad kan vi upptäcka vårt förhållningssätt samt analysera oss själva för vidare utveckling enligt vår mening.

Vår uppfattning är att det inte finns något konkret sätt att arbeta med jämställdhet. Det finns olika metoder som har prövats men ofta finns det både för- och nackdelar med dessa arbetssätt. Paula berättar att de arbetar med flick- och pojkgupper på Pluto. Detta används för att de vill ha *empatiska pojkar* och *starka flickor*. Detta tolkar vi som att hon har en

föreställning om hur flickor och pojkar är. Enligt vår uppfattning skapas det skillnader i detta arbetsätt då flickor och pojkar benämns under olika kategorier som bestämmer hur de ska vara. Delegationen tar upp exempel på två olika arbetssätt som främjar jämställdhet som arbetar på liknade sätt som på Pluto, Hjälp pedagogik och kompensatorisk pedagogik. Dessa innebär att pojkar och flickor delas in i olika grupper. Grundaren till kompensatorisk pedagogik syftar till att förstärka sådant som flickor respektive pojkar behöver utifrån traditionella könsmonster. Flickor och pojkar ska få lika möjligheter att utveckla självständighet och närhet. Enligt Hjälp pedagogiken får flickor och pojkar större möjligheter att utveckla förmågor och intressen om de är indelade in flick- och pojkgupper. I denna pedagogik plockades även könsstereotypa leksaker bort på grund av att detta skiljer barns lek. Detta har i något fall resulterat i att flickor och pojkar leker mer tillsammans och i större grupper. Det finns vissa pedagoger som är kritiska till detta då de anser att det skapas skillnader (SOU, 2006:75). Eidevald (2009) menar också att detta är en bidragande faktor till att det skapas skillnader mellan könen. Vi anser att dessa arbetssätt visar att det görs skillnader på flickor och pojkar i förskolan. Eftersom barnen delas in i könsdelade grupper görs det redan där skillnader, detta visar på att förskollärare har olika föreställningar om hur en flicka respektive pojke är och bör vara. I detta förhållningssätt synliggörs det för barnen att det görs skillnad på flickor och pojkar samt att det finns olika förväntningar på dem.

Utifrån erfarenheter har vi upplevt att det finns skillnader mellan flickor och pojkar i förskolan, bland annat genom att de leker olika lekar. Men vi kan inte påstå att alla flickor leker med dockor och alla pojkar med bilar exempelvis. En generalisering sker då det är så att de flesta flickor leker på ett vis och pojkar på ett annat. Enligt vår uppfattning beror detta på hur miljön är utformad, vilka möjligheter som finns för barnen och möjligtvis hur de fostras hemma. Vi menar att verksamma förskollärare bör se till att pojkar och flickor får lika tillgång till miljö och material. Ute i verksamheten har vi noterat att både pojkar och flickor vill leka på samma ställe men att pojkar ofta är snabbare dit och då väljer flickor att göra något annat. I de Jongs (1998) studie visas att både flickor och pojkar föredrar att leka på de stora ytorna men att flickorna endast får tillgång till dessa om pojkarna väljer att göra något annat (Månsson, 2000). Under observationer har det framkommit att det finns skillnader på flickor och pojkars lek, bland annat att flickor leker i par och nära vuxna medan pojkar leker i stora grupper och i distans från vuxna. Flickor leker även mer passiva lekar medan pojkar är mer aktiva i leken (Wahlström, 2003). Även förskollärarna i undersökningen berättar att det finns skillnader mellan flickor och pojkar till exempel att flickor leker rollekar medan pojkar leker

med rallybilar. Vera och Tess anser att flickor tar större plats i barngruppen medan Maria och Johan anser att det inte finns någon skillnad på könen utan på individer. Vera berättar att flickorna är mer livliga och pojkarna drar sig undan mer. Enligt vår uppfattning kan detta bero på att det kanske är fler flickor i barngruppen och att de därför uppmärksammas mer. Det kan även tolkas som att det traditionellt ses som ovanligt att flickor tar större plats än pojkar enligt vår mening. Månsson (2000) skriver att en flicka som exempelvis testat gränser "sticker ut", däremot en pojke som gör detsamma anses ha ett normalt beteende, enligt traditionella könsmodeller.

Enligt de intervjuade förskollärarna får pojkar och flickor samma möjlighet till materialet och miljön på förskolan samt att de själva får välja vad de vill leka med. Om de upptäcker att det inte vistas några flickor i till exempel byggen, berättar en förskollärare att de tillför något "tjejigare" där för att locka dit flickorna. I detta exempel var de "tjejigare" sakerna hästar, vilket vi uppfattar som att förskolläraren trots allt har föreställningar om vad som anses som flickigt. Samtidigt anser vi att det är ett bra sätt att få pojkar och flickor att leka mer tillsammans. Enligt delegationen delas de leksaker som anses som traditionellt flick- respektive pojkleksaker upp i olika rum vilket leder till segregation i flickors och pojkars lek (SOU, 2006:75). Vi har upplevt segregation i barns lek när vi befunnit oss i förskolans verksamhet, detta anser vi beror på de olika förväntningar som finns på flickor och pojkar. Traditionellt sett ska flickor leka med dockor och pojkar med bilar, dessa leksaker finns ofta i separata rum på förskolan, enligt vår uppfattning.

Två förskollärare tar upp exempel på hur de arbetar för att främja jämställdhet genom att försöka ha material som inte är bundet till det könsstereotypa. Exempelvis har de utklädningskläder som passar både flickor och pojkar men påpekar att det även är okej för pojkar att bära klänning. "Dockvrån" har på en förskola döpts om till "hemvrån" för att *neutralisera så att barnen själva får bilda en egen uppfattning*. Delegationen tar även upp exempel på när "dockvrån" döps om till förslagsvis "hemvrån" så är det fler pojkar som är där, eftersom att "dockvrån" anses som en typiskt "flickig" plats. Vidare menar de att det är mer tillåtet för flickor att leka med typiska pojkleksaker än tvärtom. Enligt delegationens uppfattning är det mer accepterat att vara en "pojkflicka" än att vara en "flickpojke" (SOU, 2006:75). Enligt vår uppfattning kan detta bero på att männen står högre än kvinnorna i samhället. Det har även uttryckts oro hos föräldrar i arbetet med jämställdhet och det är då oftast hos pojkarnas föräldrar, även detta kan bero på att det manliga står högre i samhället

(Eidevald, 2009). Vi menar att om vi kan öka föräldrars förståelse om varför vi ska arbeta med jämställdhet, minskar oron.

Enligt vår uppfattning är det viktigt att involvera föräldrarna i jämställdhetsarbetet för att påvisa varför det ska främjas. Detta ger föräldrarna inblick i verksamheten och ökar deras förståelse för arbetet enligt vår mening. En positiv inställning hos föräldrarna kan förbättra arbetet med jämställdhet (SOU, 2006:75). I undersökningen framkom det att förskollärarna på Venus, Tellus och Jupiter inte medvetet involverar föräldrarna i arbetet för jämställdhet. Tess och Johan berättar dock att i de dagliga samtalen kan tas upp frågor om genus beroende på vad som hänt under dagen. Enligt vår mening är det bra att det tas upp saker som hänt under dagen för att göra föräldrarna delaktiga i verksamheten. Maria och Paula berättar att de involverar föräldrarna i jämställdhetsarbetet. På Pluto har de samtal med föräldrarna där de berättar om arbetet med att de vill ha *starka flickor* och *empatiska pojkar* enligt Paula. De berättar även under samtalen med föräldrarna *varför de gör si och varför de gör så*. Enligt Maria försöker de göra föräldrarna delaktiga på Mars genom att berätta om hur de arbetar. De försöker påvisa för föräldrarna att barnen lär tillsammans oavsett kön. Barn får med sig föreställningar hemifrån om hur flickor och pojkar ska vara och därför är det viktigt att det finns ett samarbete med föräldrarna (SOU, 2006:75). Enligt vår uppfattning får barnen med sig erfarenheter hemifrån från bland annat föräldrar. Ökas kunskapen och förståelsen om jämställdhet hos föräldrar bidrar detta möjligtvis till att de reflekterar över hur de bemöter barnen hemma också, enligt vår mening. Anledningen till att förskollärarna inte involverar föräldrarna mer i arbetet kan bero på tidbrist precis som en av förskollärarna påpekade. Det kan även bero på att förskollärarna inte har tillräckliga kunskaper om hur jämställdhet kan främjas. Eller att de arbetar på ett visst sätt men inte kan argumentera för varför.

Barn i förskolan har uppfattningar om hur flickor och pojkar ska vara. Tess tog upp ett exempel under intervjun där en pojke skulle börja spela fotboll. När pojken fick veta att några flickor skulle börja på fotbollen, sa pojken att det skulle bli lätt att spela mot dem för de kan ju inte spela fotboll. Tess berättar även att när sådana situationer uppstår tar de upp en diskussion med barnen och frågar om deras tankar kring detta. Vi anser att detta är ett bra arbetssätt för att lyfta fram olika tankar hos både pedagoger och barn. Paula berättar även att flickor och pojkar har uppfattningar om vilka yrke kvinnor och män ska ha. Enligt undersökningar där barn blivit tillfrågade har det framkommit att flickor och pojkar väljer

framtidssyrke utifrån de stereotypa könsmodellerna (SOU, 2006:75). Vår tolkning är att detta beror på att det finns flest män inom ett visst yrke och flest kvinnor inom ett annat yrke.

Johan berättar om när han precis börjat jobba på Jupiter. En förälder kom fram och var så positiv till att det börjat en manlig förskollärare. Han frågade Johan vad han kunde tillföra för något nytt. Johan berättade att han hoppades på att tillföra något som *individ* Johan och inte som *mannen Johan*. Detta tolkar vi som att föräldern utgår från att män och kvinnor arbetar på olika sätt. Kanske kan det vara så att föräldern hoppades på att det skulle bli mer ”bus” och aktivitet. Även detta visar på att det finns föreställningar och förväntningar om hur kvinnor och män ska vara. Enligt regeringen finns det vissa som anser att en man kan tillföra något i förskolan som inte kvinnor kan samt att detta då ska bilda en balans. De traditionella könsmodellerna förstärks med detta synsätt och går emot läroplanen (SOU, 2006:75). Enligt vår uppfattning är det av stor vikt att samma arbetsuppgifter utförs av både män och kvinnor när de har samma yrke. Detta för att synliggöra för barnen att alla har samma möjligheter oavsett kön. Även flickor och pojkar ska få samma möjligheter, till exempel att de blir tillfrågade lika ofta om de vill hjälpa till med dukning eller torka av borden. Utifrån vår tolkning är det av stor vikt att vi reflekterar över vårt förhållningssätt gentemot barnen. Vi anser att barnen ska känna att de har lika rättigheter samt möjligheter oavsett kön.

Vår slutsats är att begreppet jämställdhet definieras med att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter och lika behandling. Kön, ålder, etnicitet eller kultur ska inte heller ha någon betydelse, det ska vara lika. Undersökningen visar att de arbetar på olika vis för att främja jämställdhet i förskolorna. Flick- och pojkgupper är ett arbetssätt som en förskollärare berättar att de använder sig av. Ett sätt att arbeta med jämställdhet är att det ges lika möjligheter och tillgång till material, materialet ska även vara könsneutralt. Kvinnliga och manliga föreställningar förs även fram och diskuteras tillsammans i barngruppen. Skillnader uppstår beroende på hur barngruppen ser ut samt att flickor - och pojkars lek kan se olika ut.

Eftersom att vår undersökning är avgränsad till en och samma kommun kan vi inte generalisera och ta för givet att alla förskollärare arbetar på dessa sätt för att främja jämställdhet. Vi var två personer under intervjun, vilket har sina fördelar enligt Patel & Davidsson (2003). De menar att reliabiliteten höjs eftersom att båda kan registrera svaren och se om det överensstämmer. Vi har analyserat intervjuerna tillsammans efter att ha skrivit ner dessa ordagrant, därmed anser vi att risken för feltolkning minskar.

Under skrivandets gång har nya frågor väckts som förslagsvis också skulle vara intressanta att undersöka. Förskollärarna i denna studie säger sig arbeta för att främja jämställdhet i förskolan. Samtidigt visar tidigare forskning att förskollärare säger sig göra en sak men gör en annan. Därför anser vi det intressant med observationer med fokus på hur förskollärare bemöter barn. Observation av bemötandet och intervjuer med både barn och förskollärare kan kombineras för att undersöka hur det faktiskt arbetas med jämställdhet i förskolan.

6. Sammanfattning

Denna uppsats handlar om jämställdhet i förskolan utifrån ett genusperspektiv. Syftet med undersökningen har varit att ta del av hur fem olika förskollärare säger sig arbeta med jämställdhet i förskolan. Metoden som användes var kvalitativa intervjuer och genomfördes på fem olika förskolor. Litteratur har bearbetats och kopplats till vår undersökning. Undersökningen grundar sig på följande frågeställningar:

- *Hur definierar förskollärarna begreppet jämställdhet?*
- *Hur säger sig förskollärarna arbeta för att främja jämställdhet på fem olika förskolor i en mindre kommun i Skåne?*
- *Finns det skillnader mellan flickor och pojkar enligt förskollärarna?*

Förskollärarna i undersökningen definierade begreppet jämställdhet med att flickor och pojkar ska ges samma möjligheter och lika behandling. De säger också att det inte ska göras skillnad på grund av kön, ålder, etnicitet eller kultur. För att främja jämställdhet säger sig förskollärarna arbeta på olika vis. Några exempel på detta är pojk- och flickgrupper, där de arbetar för att få empatiska pojkar och starka flickor, att det ges lika möjligheter och tillgång till material samt att materialet ska könsneutraliseras samt att diskussioner förs med barnen om kvinnliga och manliga föreställningar. Utifrån vad förskollärarna sagt om skillnader mellan flickor och pojkar har det framkommit att det skiljer sig i leken samt att skillnader uppstår beroende på hur barngruppen ser ut.

Undersökningen visar att det inte finns något konkret sätt att arbeta för att främja jämställdhet. Däremot finns det många metoder som prövats, som vissa är positiva till och andra kritiska. I jämställdhetsarbetet bör förskollärare synliggöra sitt förhållningssätt, då egna föreställningar visas i bemötandet av barnen. Om flickor och pojkar bemöts olika kan det bidra till att barnen upplever skillnad mellan könen.

Referenser

Denscombe, Martin (2000). *Forskningshandboken – för småskaliga forskningsprojekt inom samhällsvetenskaperna*. Lund: Studentlitteratur.

Eidevald, Christian (2009). *Det finns inga tjejbestämmare: Att förstå kön som position i förskolans vardagsrutiner och lek*. Jönköping: Högskolan för lärande och kommunikation (akad. Avh.).

Karlsson, Ingrid (2003). *Könsgestaltningar i skolan – om könsrelaterat gränsupprätthållande, gränsuppluckrande och gränsöverskridande*. Linköping: Institutionen för beteendevetenskap, Linköpings universitet.

Månsson, Annika (2000). *Möten som formar: Interaktionsmönster på förskola mellan pedagoger och de yngsta barnen i ett genusperspektiv*. Malmö: Institutionen för pedagogik, lärarhögskolan, Malmö (akad. Avh.).

Nordberg, Marie (2005). *Det hotande och lockande feminina – om pojkar, femininitet och genuspedagogik*. I: Nordberg, Marie (red) *Manlighet i fokus: en bok om manliga pedagoger, pojkar och maskulinitetsskapande i förskola och skola*. Stockholm: Liber.

Olofsson, Britta (2007). *Modiga prinsessor & ömsinta killar*. Stockholm: Lärarförbundet.

Rithander, Susanne (1991). *Flickor och pojkar i förskolan: hjälpfröknar och rebeller*. Stockholm: Almqvist & Wiksell förlag.

Patel, Runa & Davidsson, Bo (2003). *Forskningsmetodikens grunder – Att planera, genomföra och rapportera en undersökning*. Lund: Studentlitteratur.

Statens offentliga utredningar (SOU 2006:75). *Jämställdförskola – om betydelsen av jämställdhet och genus i förskolans pedagogiska arbete*. Delegationen för jämställdhet i förskolan. Stockholm: Fritzes.

Skolverket (2010). *Läroplan för förskolan Lpfö 98: reviderad 2010*. Stockholm: Skolverket.

Trost, Jan (2005). *Kvalitativa intervjuer*. Lund: Studentlitteratur.

Wahlström, Kajsa (2003). *Flickor, pojkar och pedagoger*. Stockholm: Utbildningsradion.

Internetkällor

<http://www.regeringen.se/sb/d/2593/a/14257>

Hämtad 12-04-12. Regeringen (Publicerad 5 april 2004, uppdaterad 26 september 2011). *Mål och budget för jämställdhetspolitiken*.

<http://regeringen.se/sb/d/2593>

Hämtad 12-04-12. Regeringen (Publicerad 26 januari 2009, uppdaterad 8 mars 2012). *Jämställdhet*.

<http://www.codex.vr.se/texts/HSFR.pdf>

Hämtad 12-05-15. Vetenskapsrådet. *Forskningsetiska principer - inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*.

Bilaga

Intervjufrågor

- Hur definierar du begreppet jämställdhet?
- Hur definierar du begreppet genus?
- Upplever du att det är någon skillnad på flickor och pojkar i barngruppen? På vilket sätt i sådana fall?
- Tror du att barnen upplever att det är någon skillnad mellan flickor och pojkar? På vilket sätt i sådana fall?
- Hur arbetar ni för att motverka de traditionella könsrollerna i verksamheten?
- Kan du ge något exempel på en situation från verksamheten där genus och/eller jämställdhet synliggörs?
- Anser du att det finns tillräckliga kunskaper i arbetslaget för att främja jämställdhet?
- Har ni gått någon fortbildning om genus och/eller jämställdhet?
- Involverar ni föräldrarna i arbetet med jämställdhet? På vilket sätt?